

Gemandateerde voorzieningen - Ondersteuningscentrum

Jeugdzorg

Hulpaanbieders hebben allen een verantwoordelijkheid in het omgaan met verontrusting. Indien zij hier zelf tegen de grenzen aanbotsen en twijfelen of deze hulpverlening nog verder in het vrijwillige kader kan plaatsvinden, kunnen zij beroep doen op een gemandateerde voorziening: het vertrouwenscentrum kindermishandeling (VK) en het ondersteuningscentrum jeugdzorg (OCJ).

Het OCJ onderzoekt of het in verontrustende situaties noodzakelijk is om van overheidswege hulp op te starten of verder te zetten (mandaat maatschappelijke noodzaak). Het heeft verschillende taken:

- consult bieden aan hulpverleners die vastlopen in een verontrustende situatie maar hierin zelf nog verder aan de slag willen gaan;
- onderzoeken of het maatschappelijk noodzaak is om tussen te komen in situaties van verontrusting (case-onderzoek);
- opvolgen van een verontrustende situatie in geval van maatschappelijke noodzaak (mano) en het installeren van hulpverlening (casemanagement);
- indien nodig doorverwijzen naar het Openbaar Ministerie voor gerechtelijke jeugdhulp.

Vanuit hun specifieke mandaat gaan consultants OCJ tot het uiterste om samen met jongeren, ouders en hun netwerk, en al dan niet professionele hulp, mee hoop te creëren voor de toekomst opdat kinderen en jongeren veilig zouden kunnen opgroeien. Om een verschil te maken in situaties van verontrusting, zet men in op relaties aangaan, niet alleen met een kind of jongere en zijn netwerk, maar ook met hulpverlenende partners. Bijkomend vraagt de positie van de consultant de veiligheid centraal te zetten.

Consultanten werken vanuit de basis- en onderzoeksprincipes van Signs of Safety. Dit is een oplossings- en krachtgerichte benadering die tegelijk verbinding toelaat, vanuit de krachten van het netwerk te werken én steeds de focus op de veiligheid van het kind te houden.

Consult OCJ

Jeugdhulpaanbieders kunnen terecht bij het OCJ met een consultvraag. De consultfunctie is erop gericht om de verontrusting helder te krijgen en pistes aan te reiken die de horizon van de consultvrager kunnen verbreden, zodat deze weer openingen en opties ziet om verder aan de slag te gaan. Het 'eigenaarschap' blijft bij de consultvrager.

In 2017 zijn in totaal voor Vlaanderen 1.673 consultvragen gesteld. Het aantal consultvragen is lichtjes gedaald (-5 % t.o.v. 2016). Enkel in Oost-Vlaanderen is het aantal opnieuw gestegen, met zelfs 30 % t.o.v. 2016. Ook in 2016 was er reeds een stijging, vooral door meer sensibilisering in Oost-Vlaanderen.

**Tabel: Soort consultvraag per consultteam
(teleenheid: consultvragen)**

Referentienr. tabel: 161

	Antwerpen	Limburg	Oost- Vlaanderen	Vlaams- Brabant & Brussel	West- Vlaanderen	Totaal	%
Algemeen advies	7	3	14	8	8	40	2,39%
Bespreking concrete situatie	261	317	310	330	284	1 502	89,78%
Informatie	7	16	59	25	24	131	7,83%
Totaal	275	336	383	363	316	1 673	100,0%
%	16,44%	20,08%	22,89%	21,70%	18,89%	100,00%	

(Bron: Consulto)

Maatschappelijke noodzaak

Een aanmelding bij het OCJ is een (schriftelijk) contact met het oog op het laten onderzoeken van de maatschappelijke noodzaak tot hulpverlening, die vertrekt vanuit een verontrusting over de veiligheid en ontplooiingskansen van de minderjarige.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal unieke aanmeldingen bij de OCJ's in 2017. Een unieke aanmelding staat voor 1 procedure mano. Indien een jongere meerdere keren wordt aangemeld voor onderzoek mano, worden er meerdere procedures opgestart en meerdere geteld.

Wanneer er verschillende meldingen voor een jongere binnen één procedure zijn, dan worden deze hier niet geteld. In totaal zijn er 4.943 aanmeldingen gebeurd. Dit betekent een lichte daling van 4% t.o.v. 2016 maar nog steeds een stijging t.o.v. 2015 (n=4.275). Enkel in Antwerpen (+8.5%) en West-Vlaanderen (+2%) is het aantal aanmeldingen in 2017 nog verder gestegen. In totaal zijn 4.889 unieke minderjarigen aangemeld, dus los van het aantal aanmeldingen voor deze jongere.

De meeste aanmeldingen gebeuren in de regio Antwerpen, gevolgd door West- en Oost-Vlaanderen. Naar leeftijd is 56% van de minderjarigen jonger als 12 jaar op moment van aanmelding, een vierde van de aanmeldingen is zelfs voor kinderen jonger dan 6 jaar.

**Tabel: Aantal unieke aanmeldingen OCJ per regio
(teleenheid: unieke aanmeldingen)**

Referentienr. tabel: 162

	Antwerpen	Limburg	Oost- Vlaanderen	Vlaams-Brabant & Brussel	West- Vlaanderen	Totaal	%
0-5 jaar	373	195	264	145	327	1.304	26,38%
6-11 jaar	432	188	314	200	327	1.461	29,56%
12-17 jaar	567	350	502	321	434	2.174	43,98%
18-21 jaar	1	2	1	0	0	4	0,08%
Totaal	1.373	735	1.081	666	1.088	4.943	100,00%
%	27,78%	14,87%	21,87%	13,47%	22,01%	100,00%	

(Bron: Domino)

Aanmelden bij het OCJ:

- een partner in integrale jeugdhulp meldt een minderjarige aan via een motivatie-document (M-doc);
- iemand buiten integrale jeugdhulp meldt telefonisch of schriftelijk aan;
- een cliëntsysteem kan zelf ook aanmelden.

Na aanmelding van een vermoeden van maatschappelijke noodzaak, start het OCJ steeds een onderzoek.

- Sinds de start van integrale jeugdhulp is in alle regio's het Parket de grootste aanmelder. De helft van de aanmeldingen zijn vanwege het Parket, t.o.v. 2016 is er een daling van 17% (n=2.876) en t.o.v. 2015 een stijging (n=2.161).
- Daarnaast vinden vooral de CLB's de weg naar het OCJ om verontrustende situaties aan te melden, met een stijging van 5% t.o.v. 2016 (n=1.064). Opmerkelijk is dat het aantal aanmeldingen piekt in de maand juni.
- Ook voorzieningen Jongerenwelzijn kennen de weg: aanmeldingen vanuit deze hoek zijn met 5% gestegen.
- Het aandeel aanmeldingen vanuit het cliëntsysteem zelf wordt steeds kleiner.
- Aanmeldingen vanwege andere sectoren situeren zich vooral binnen de gezondheidszorg en de OCMW's.
- Aanmeldingen OCJ en SDJ verwijzen naar aanmeldingen die vanuit deze diensten gebeuren bij een OCJ. Dit is vooral het geval bij dossiers waarin broers of zussen zich ook in een verontrustende situatie bevinden en men eveneens beslist tot het opstarten van de procedure mano.

Tabel: Aantal aanmeldingen per soort aanmelder en per regio (teleenheid: aanmeldingen)

Referentienr. tabel: 163

	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant & Brussel	West-Vlaanderen	Totaal	%
CAW	19	7	10	12	6	54	1,09%
CGG	8	25	10	15	13	71	1,43%
CLB	233	90	190	144	70	727	14,65%
CLB-MDT	51	30	135	37	141	394	7,94%
Ander MDT	7	46	7	6	16	82	1,65%
JWZ	120	28	80	65	62	355	7,15%
K&G	31	16	39	30	47	163	3,28%
VAPH	17	11	31	8	11	78	1,57%
OCJ	47	24	25	15	48	159	3,20%
VK	0	0	0	3	0	3	0,06%
SDJ	20	13	3	4	10	50	1,01%
Parket	743	363	511	270	569	2.456	49,49%
Cliënt-systeem	24	24	23	17	43	131	2,64%
Andere	64	58	18	46	54	240	4,84%
Totaal	1.384	735	1.082	672	1.090	4.963	100,00%

(Bron: Domino)

Aantal aanmeldingen: binnen één procedure mano kunnen er verschillende jeugdhulpaanbieders een melding doen voor een jongere, deze worden hier allen geteld. Vandaar het verschil in het totaal aantal unieke aanmeldingen in de vorige tabel en het aantal aanmeldingen hier.

Ten opzichte van 2016 zijn er enkele dalingen en stijgingen merkbaar:

- De opmerkelijkste dalers zijn de aanmeldingen vanwege het cliëntsysteem (2016: n=189), vanwege het CAW(2016: n=74) en vanwege het VAPH (2016: n= 89).
- Stijgers zijn aanmeldingen van het CLB (2016: n=1.064), vanwege voorzieningen Jongerenwelzijn (2016: n=337) en vanwege andere sectoren.

Binnen de regio's zijn er ook verschillen. Zo is het percentage aanmeldingen vanwege het Parket het hoogst in Antwerpen (54%) en het laagst in Vlaams-Brabant (40%). Wat betreft de aanmeldingen vanuit het CLB (zowel CLB als CLB-MDT), is het aandeel aanmeldingen het laagst in Limburg (16%) en hoger in Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant & Brussel dan het Vlaamse percentage: respectievelijk 30% en 27% t.o.v. 23%.

Het **doel van het onderzoek** van de aangemelde verontrustende situatie is driedig:

1. een exploratie van de mate van verontrusting;
2. de noodzaak om als 'overheid' in te grijpen op de hulpverlening (maatschappelijk noodzakelijke jeugdhulpverlening);
3. de mogelijkheden om verder te gaan in de vrijwillige hulpverlening, dan wel de noodzaak om gerechtelijke hulpverlening op te starten.

Onderstaande tabel geeft een overzicht over de **uitkomst van de aanmeldingen** van 2017:

- Het is niet maatschappelijk noodzakelijk om in te grijpen.
- Het is maatschappelijk noodzakelijk om in te grijpen. Dan zijn er twee scenario's:
 - o het casemanagement wordt gestart: Het OCJ neemt de regie en de organisatie van de hulpverlening op zich. Dit is het geval wanneer hulp noodzakelijk is, zonder een expliciete hulpvraag. Het is noodzakelijk om continu aanklappend, bemiddelend en onderhandelend te werken om in een buitengerechtelijke context te blijven werken of om veiligheid te kunnen garanderen;
 - o de zaak is doorverwezen naar het Openbaar Ministerie.
- Conclusie onderzoek nog 'niet geweten' : dit wil zeggen dat op het moment van de meting (begin maart 2018) de procedure nog lopende was (dit betreft vooral aanmeldingen van oktober-november- december 2017).

**Tabel: Resultaat aanmelding naar regio
(teleenheid: aanmeldingen)**

Referentienr. tabel: 164

	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant & Brussel	West-Vlaanderen	Totaal
Mano: CM	618	305	481	181	482	2.067
Mano: doorverwijzing Parket	147	85	98	127	87	544
	19,22%	21,79%	16,93%	41,23%	15,29%	20,83%
Totaal	765	390	579	308	569	2.611
%	75,97%	68,78%	70,61%	71,30%	69,90%	71,73%
Geen mano	242	177	241	124	245	1.029
Totaal	1.007	567	820	432	814	3.640
Geen beslissing	377	168	262	240	276	1.323
	1.384	735	1.082	672	1.090	4.963

(Bron: Domino)

Voor 72% van de aanmeldingen wordt ingeschat dat de tussenkomst van het OCJ maatschappelijk noodzakelijk is (n=2.611), dit ligt in de lijn van 2016. Voor 20% van deze aanmeldingen (n=544) is men overtuigd van de maatschappelijke noodzaak maar is het nodig om door te verwijzen naar het Parket.

Tabel: Resultaat aanmelding naar soort aanmelder (teleenheid: aanmeldingen)

Referentienr. tabel: 165

	Beslissing					(Nog) niet ingevuld	Totaal
	MaNo			Geen MaNo	Totaal beslissing		
	MaNo	Doorverwijzing Parket na CO	Totaal				
CAW	12	7	19	22	41	13	54
	63,16%	36,84%	46,34%	53,66%	75,93%	24,07%	100,00%
CGG	44	2	46	5	51	20	71
	95,65%	4,35%	90,20%	9,80%	71,83%	28,17%	100,00%
CLB	321	116	437	93	530	197	727
	73,46%	26,54%	82,45%	17,55%	72,90%	27,10%	100,00%
CLB-MDT	217	49	266	44	310	84	394
	81,58%	18,42%	85,81%	14,19%	78,68%	21,32%	100,00%
Ander MDT	44	8	52	6	58	24	82
	84,62%	15,38%	89,66%	10,34%	70,73%	29,27%	100,00%
JWZ	179	46	225	45	270	85	355
	79,56%	20,44%	83,33%	16,67%	76,06%	23,94%	100,00%
K&G	84	10	94	23	117	46	163
	89,36%	10,64%	80,34%	19,66%	71,78%	28,22%	100,00%
VAPH	36	15	51	7	58	20	78
	70,59%	29,41%	87,93%	12,07%	74,36%	25,64%	100,00%
OCJ	71	41	112	9	121	38	159
	63,39%	36,61%	92,56%	7,44%	76,10%	23,90%	100,00%
VK	1	0	1	0	1	2	3

	100,00%	0,00%	100,00%	0,00%	33,33%	66,67%	100,00%
SDJ	33	6	39	4	43	7	50
	84,62%	15,38%	90,70%	9,30%	86,00%	14,00%	100,00%
Parket	897	202	1.099	680	1.779	677	2456
	81,62%	18,38%	61,78%	38,22%	72,43%	27,57%	100,00%
Cliëntensysteem	44	20	64	40	104	27	131
	68,75%	31,25%	61,54%	38,46%	79,39%	20,61%	100,00%
Andere	84	22	106	51	157	83	240
	79,25%	20,75%	67,52%	32,48%	65,42%	34,58%	100,00%

(Bron: Domino)

Partners binnen integrale jeugdhulp kunnen een vermoeden van maatschappelijke noodzaak goed inschatten. Enkel binnen aanmeldingen vanwege het Parket en vanuit andere sectoren (zoals eerder gezegd vooral binnen de gezondheidszorg) wordt minder vaak beslist tot mano.

Doorverwijzingen naar het Parket gebeuren het vaakst binnen aanmeldingen van het OCJ, VK en het CAW. Het minst gebeurt er een doorverwijzing binnen aanmeldingen van het CGG en vanwege het cliëntensysteem zelf.

Wanneer in een situatie sprake is van verontrusting en maatschappelijke noodzaak én er is geen vrijwilligheid/samenwerking meer mogelijk met het cliëntensysteem, dan wordt op het team overwogen om de stap naar het Openbaar Ministerie te zetten. Indien het team beslist tot doorverwijzing dan informeert de consulent het kind of de jongere (telefonisch, face to face ...) over:

- de aanwezige zorgen (verontrusting – geen medewerking met het OCJ- maatschappelijke noodzaak);
- een mogelijke doorverwijzing naar het openbaar ministerie;
- de bodemeisen/minimale verwachtingen die zijn opgesteld in het team.

De consulent informeert over de mogelijkheid tot een **tegensprekelijk debat**. De minderjarige kan kiezen om op dit aanbod in te gaan of niet. Het tegensprekelijk debat is een gesprek waarbij de consulent die het dossier begeleidt en de teamverantwoordelijke aanwezig zijn. De ouders/opvoedingsfiguren worden samen met de minderjarige (afhankelijk van maturiteit en leeftijd) uitgenodigd. Zij mogen ook een vertrouwenspersoon meenemen. In dit gesprek worden de zorgen geduid, en de bodemeisen/minimale verwachtingen opnieuw besproken. De minderjarigen en ouders krijgen de kans om - elk vanuit hun eigen perspectief - te reageren op deze boodschap. Er wordt gestreefd naar een dialoog. Over het WAT (= de minimale verwachtingen) wordt niet in debat gegaan. Over het HOE wordt wel gestreefd naar afstemming met de jongere. Het tegensprekelijk debat wordt afgesloten met al dan niet het akkoord van de minderjarige over de bodemeisen. Afhankelijk hiervan, blijft het OCJ verder betrokken of verwijst het door naar het Openbaar Ministerie. Indien de jongere zich akkoord verklaart met de bodemeisen, wordt een engagementsverklaring opgemaakt.

Uit de cijfers blijkt dat er meestal niet wordt gekozen voor een tegensprekelijk debat (n=887). Tijdens het casemanagement wordt iets vaker op dit aanbod ingegaan.

Tabel: Aantal tegensprekelijke debatten per uitkomst, per fase (teleenheid: tegensprekelijke debatten)

Referentienr. tabel: 166

	Minderjarige wil geen gesprek	Tegensprekelijk debat		Totaal
		Voortzetting binnen OCJ	Doorverwijzing Parket	
Fase: case-onderzoek	450	52	160	662
Fase: casemanagement	426	97	354	877
Totaal	876	149	514	1.539

(Bron: Domino)

In heel Vlaanderen wordt in 1.539 dossiers overwogen om door te verwijzen naar het Openbaar Ministerie. Dit is 4% meer dan in 2016 (n=1.452). Dit doet zich vaker voor tijdens het casemanagement dan tijdens het case-onderzoek. In 57% van deze gevallen wordt niet ingegaan op het aanbod van een tegensprekelijk debat. De betrokkenheid van het OCJ wordt na 22% (n=149) van de tegensprekelijke debatten verder gezet.

Tabel: % aantal doorverwijzingen naar het Openbaar Ministerie naar soort aanmelder, per fase (teleenheid: doorverwijzingen)

Referentienr. tabel: 167

	CO	CM	Totaal
CAW	1,08%	1,56%	1,31%
CGG	0,43%	1,44%	0,91%
CLB	19,50%	15,87%	17,78%
CLB-MDT	10,02%	9,98%	10,00%
Ander MDT	1,08%	0,72%	0,91%
JWZ	8,41%	6,25%	7,39%
K&G	1,29%	4,21%	2,67%
VAPH	2,37%	2,16%	2,27%
OCJ	6,36%	5,17%	5,80%
VK	0,00%	0,12%	0,06%
SDJ	1,94%	0,96%	1,48%
Parket	39,55%	43,39%	41,36%
Cliëntensysteem	2,91%	3,73%	3,30%
Andere	5,06%	4,45%	4,77%
Totaal	100,00%	100,00%	100,00%

(Bron: Domino)

De meeste minderjarigen die na een case-onderzoek of tijdens casemanagement worden doorverwezen naar het Parket, zijn oorspronkelijk ook aangemeld door het Parket of door het CLB.